

Соціально-культурні дисципліни

ЛЕСЬ ТАНЮК: ВОЇН ЧЕСТІ Й ЛИЦАР КУЛЬТУРИ

Віра ВІНОГРАДНА,
*студентка групи ЗД-24
відділення дизайну*

Черкаського державного фахового бізнес-коледжу

Науковий керівник: Викладач-методист Світлана ЩЕРБИНА
Черкаський державний фаховий бізнес-коледж, м. Черкаси

Леся Танюк – український режисер театру та кіно, шістдесятник, засновник та президент Клубу творчої молоді «Сучасник», театральний критик, перекладач, сценарист, народний артист України (2008), засновник і голова Всеукраїнського товариства «Меморіал» імені Василя Стуса, народний депутат України.

Леся Танюк – справді належить до тих постатей, чий вплив виходить далеко за межі однієї сфери. Його багатогранність проявилася одразу в кількох напрямках: театр, громадська діяльність, політика, наука й переклад. Про нього згадуватимуть, віддаючи шану в контексті складної боротьби за незалежність України, а його мистецтвознавчі праці та переклади й надалі слугуватимуть джерелом для інтелектуалів.

Під час Другої світової війни, ще трирічною дитиною, він разом із батьками опинився в німецьких концтаборах. Після завершення війни родині заборонили повертатися до Києва, тож Танюки оселилися на Волині.

У повоєнний період, закінчивши школу, він працював ливарником-формувальником на Луцькому механічно-ливарному заводі. Водночас захопився театром і навчався в культосвітньому технікумі. Згодом його талант помітили, і юнака прийняли до акторської трупи Волинського обласного музично-драматичного театру. [1]

1963 р. закінчив режисерське відділення Київського інституту театального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого. Згідно зі спогадами Леся Танюка, йому, майбутньому генію театального мистецтва, двічі відмовляли під час вступу до інституту ім. Карпенка-Карого через його «націоналістичний» вигляд (вишиванка та вуса) і впертий характер.

Леся Танюк став одним із ініціаторів створення та президентом Клубу творчої молоді «Сучасник» (КТМ). Організація діяла в Києві, у приміщенні кінозалу Жовтневого палацу, і об'єднала найактивніших представників руху шістдесятників: Аллу Горську, Івана Дзюбу, Василя Симоненка, Миколу Вінграновського, Опанаса Заливаху, В'ячеслава Чорновола, Ліну Костенко, Василя Стуса, Галину Севрук, Івана та Надію Світличних та багатьох інших.

Однією з найвизначніших подій, організованих «Клубом творчої молоді», став вечір пам'яті Леся Курбаса у Києві 14 травня 1962 року. Це стало однією з перших резонансних акцій шістдесятників, спрямованих на відновлення пам'яті про репресовану українську культуру. Ініційований Лесем Танюком захід відкрито вшанував засновника модерного театру, ім'я якого замовчувала радянська влада. Після цієї знакової події восени 1962 року саме Леся Танюк, Алла Горська та Василь Симоненко увійшли до складу комісії КТМ, що вперше дослідила місце поховання жертв сталінських репресій поблизу Броварів (нині – Биківня під Києвом), де у 1930-х роках відбувалися розстріли.

“Вони були перші: Леся Танюк, Василь Симоненко і Алла Горська, хто розказали всім що творилося в Биківні. Через рік після цього Симоненко загинув. Загадкове побиття, допит, рак нирок. Ще через сім – Горську убито, обставини теж дивні, убивство не розкрито. Їх було троє, хто розказав про Биківню, залишився лиш він – шістдесятник – Леся Танюк...” [2]

На думку дружини Леся Танюка – **Неллі Корнієнко**, така зацікавленість та відданість цій темі, його щире захоплення Лесем Курбасом та намагання просунути в маси ідеї Розстріляного відродження були зумовлені його походженням та таким нелегким дитинством. Без сумніву, найбільше Леся сформувала його мама, яка була надзвичайно освіченою та походила з давнього роду Кенігфестів, та його інтерес безпосередньо до Биківні частково був зумовлений справою його дядька – відомого київського адвоката Кенігфеста, розстріляного саме в Биківні за його відверту неприязнь до влади. Також примітно, що його батько Стефан Самійлович – викладач української мови та літератури – свого часу мав тісні зв'язки з Симоном Петлюрою.[3]

Леся Танюк понад усе прагнув зберегти генетичну пам'ять української нації та показати всі злочини, що коїла радянська влада. Все це, і зокрема про Биківню, він описав у своїх мемуарах. Протягом 60 (!) років – від 1956-го до 2016-го – Леся Танюк вів щоденник, 37 томів якого він устиг видати.

Мирослав Маринович (релігієзнавець, експолітв'язень, член-засновник Української Гельсінської групи) у своїх працях підсумовує роль мемуарів Леся Танюка, називаючи їх потужними пластами золотоносної породи, що несподівано відкрилися на схилі гори. У них, окрім власне щоденникових записів, зібрано унікальні документи тієї доби, аналітичні тексти й п'єси (чимало з яких нині майже недоступні в архівах), особисті портрети сучасників автора, листування – словом, живу плоть української культури того часу, передусім театральної. І головне – це неоціненний літопис багатьох визначальних подій в історії України.

“Для мене, колишнього дисидента й політв'язня, важливо наголосити, що в “Щоденниках” автора – безцінні свідчення про переслідування громадських і культурних діячів, навіть ретельні списки репресованих осіб, матеріали судилищ тощо”.

Також М. Маринович підкреслює, що гостинна оселя Леся Танюка та його дружини Неллі Корнієнко, особливо в період їхнього вимушеного перебування в Москві, стала прихистком для багатьох дисидентів, які прямували до рідних у різні куточки того «каторжного архіпелагу». Тож про страждання українського (і не лише) суспільства Леся Танюк знав із безпосереднього досвіду. [4]

Йдеться про московський період Танюка: у 1965 році через утиски з боку влади Леся Танюк був змушений переїхати до Москви, де суспільна атмосфера була дещо вільнішою, ніж в УРСР. Проте й там він залишався під пильним наглядом КДБ. Понад два десятиліття його московська квартира, де він жив разом із дружиною Наталією Миколаївною, слугувала прихистком для українських гостей і фактично стала неофіційним осередком дисидентського руху. Москва ж була лише вимушеним етапом у його житті: в Україні для нього – режисера й активного громадського діяча – не знаходилося місця аж до 1986 року.

Ось що думав з цього приводу В'ячеслав Чорновіл: “Леся Танюк – один із чинних шістдесятників, президент знаменитого Клубу творчої молоді, що в часи хрущовської відлиги разом з Іваном Світличним, Аллою Горською, Євгеном Сверстюком, Іваном Дзюбою зачинав справу відродження замордованої сталінищиною України. Коли після блискучих режисерських дебютів Танюк зусиллями номенклатури був виштовханий з України, його московська квартира стала у столиці імперії одним з небагатьох прихистків і для родин політв'язнів, що добиралися на побачення до Володимирського централу, в Мордовію чи на Урал, і для самих політзасланців, що поверталися в Україну. В цій квартирі по дорозі на Захід переховували український самвидав, звідси зав'язували такі потрібні тоді зв'язки з демократами Росії, Прибалтики, Кавказу”.

Та незважаючи ні на що, Леся Танюк ніколи не забував про свою Батьківщину і свій справжній характер. Навіть у своїх московських виставах він вправно та завуальовано критикував радянську владу і, незважаючи на це, підкорив театральне життя Москви своїм новаторством та професіоналізмом.

Олег Єфремов, російський режисер: “Леся Танюк... пропагував у Москві справжню Україну”.

Володимир Панченко у своїй статті звертає увагу на політичне життя **Леся Танюка**: “Повернення до Києва сталося в часи горбачовської “перестройки”, тож не дивно, що далі в його житті все поглинула політика. У 1990-1994 рр. я був свідком діяльності **Танюка-депутата**, оскільки працював під його орудою в комітеті з питань культури й духовності Верховної Ради України, брав участь у законотворчій роботі, що велася в комітеті. Але **Лесь Степанович** ще довго працював і в парламенті наступних скликань; одним із найближчих йому політиків був **В’ячеслав Чорновіл**, з яким він і йшов поруч у тій боротьбі, яка в нас, здається, ніколи не вицухала...”

Лесь Танюк (з інтерв’ю 2004 року): “Політика – одна з іпостасей мого режисерського, а в ширшому сенсі – артистичного Я... Все, чим я займаюся, сприймаю через призму театру...”

Культурна, освітня, моральна програма – ось що спроможне витягти нашу економіку. Не монетарна політика і не приватизація! Передусім моральна акція, моральне очищення суспільства! Ось куди в першу чергу треба вкладати і енергію душі, і кошти. (Про це постійно твердить і **Мирослав**. – **Л. М.**)

Україна – держава серця, і цим завжди відзначалися її сильні і слабкі сторони. Вона ще не знайшла себе на рівні європейського раціоналізму та прагматизму...”

Леонід Череватенко, мистецтвознавець: “Нам пощастило з **Танюком**, що відшукався він в Україні на крутих поворотах нашої з вами історії... Його місце і роль у сучасному процесі державотворення – унікальні”.

Володимир Яворівський: “**Лесь Танюк** виконав свою яскраву місію в українській історії. Смерть **Леся** лише переписала його ім’я на свіжу сторінку новітньої історії. Назавжди”.[5]

Л.С.Танюк помер 18 березня 2016 р. внаслідок тяжкої хвороби.

Любов Маринович з теплом згадує **Леся Танюка**, На її переконання, як театральний режисер він повернув із забуття постаті українського Розстріляного Відродження, зокрема **Леся Курбаса** та **Миколу Куліша**. У період «хрущовської відлиги» – нетривалий час, що згодом у добу **Брежнєва** обернувся новими утисками, – він згуртував навколо себе людей, які відроджували українську культуру й історію. У сучасну добу національно-державного відродження України він став одним із провідних діячів, своєрідним “режисером” парламентаризму, адже мав природний хист до лідерства.

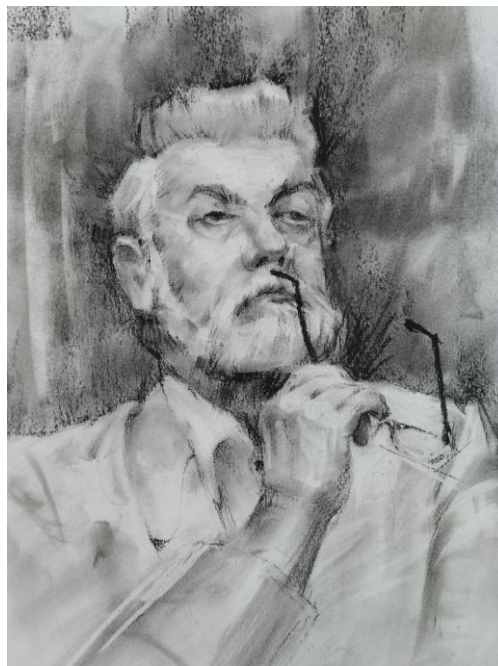

Рис. 1. “**Лесь Танюк**” - Виноградна Віра, вугілля, А4. 2026р.

Список використаних джерел

1. Олена Бондаренко / Громадський рух Миколи Томенка «Рідна країна».
2. Вистава-мюзикл «Ребелія [1991]» - МУР.
3. Інтерв'ю Неллі Корнієнко для ГІТ «Постать Леся Танюка у спогадах дружини Неллі Корнієнко.»
4. Мирослав Маринович «Леся Танюк. Самовидець сучасності» / Історична правда.
5. «Леся Танюк: ренесансна енергія» / Київ: Світ знань, 2020.
6. Володимир Панченко «Леся Танюк: кілька життів в одному..» / З перших уст.
7. Любов Маринович «Воїн честі й лицар культури» / Збруч.

РОДИНА ТЕРЕЩЕНКІВ: КОЛЕКЦІОНЕРИ ТА МЕЦЕНАТИ

Надія ВІНОГРАДНА
студентка групи 1П-24
відділення дизайну

Черкаського-державного фахового бізнес-коледжу

Науковий керівник: Викладач-методист Світлана ЩЕРБИНА
Черкаський-державний фаховий бізнес-коледж, м. Черкаси

Рід Терещенків походив з Глухівського козацтва та міщанства, але імператорським указом від 12 травня 1870 року Артемій Терещенко з усім майбутнім потомством був возведений у дворянський статус за значний внесок у розвиток економіки та благодійність. Як зазначається в історичних джерелах, «піднесення родини Терещенків було тісно пов'язано з розвитком підприємництва в Україні XIX століття». [1]

Артемій Терещенко розбагатів, постачаючи Російській імператорській армії харчі та дрова під час Кримської війни. Згодом успішно зайнявся цукровим виробництвом, яке стало основою родинного бізнесу.

Сім'я Терещенків побудувала бізнес за принципом “від поля до столу” вони самі вирощували буряк, перероблювали його на власних заводах і продавали готовий цукор. Завдяки такому повному циклу Україна стала головним постачальником цукру у світі XIX столітті. Олена Компан підкреслювала, що “Товариство цукрових та рафінадних заводів братів Терещенків” було зразком капіталістичного господарювання, де прибуток інвестувався в технологічне оновлення. [3]

Його сини Микола та Федір Терещенки також були відомими меценатами, вони заснували Київський та Глухівський музей. Колекції мистецтва Миколи Терещенка стали основою Київської картинної галереї, що знаходиться на вулиці Терещенківській 9 у колишньому маєтку його брата Федора. Віталій Ковалинський, історик-князнознавець, стверджував, що Терещенки сприймали благодійність не як “відкуп”, а як обов'язок перед громадою міста, витрачаючи на це до 80% свого чистого прибутку. [4]

Микола Терещенко, син Артема, був з одних найбагатших людей Імперії. За оцінками істориків, «капітали родини Терещенків вимірювалися мільйонами рублів і постійно зростали». [1]

Він не лише контролював цукрову галузь володіючи понад десятьма заводами, але й мав ранг таємного радника та був відомим політиком у Глухові.

Взагалі пристрасть до живопису Миколі вселив його син Іван, Терещенки мали 15 тис. картин. Дослідники зазначають, що «колекціонування мистецтва було важливою частиною культурної діяльності української буржуазії». [5]

Варвара Ханенко, донька Миколи Терещенко, меценатка, колекціонерка. Разом зі своїм чоловіком Богданом Ханенко зібрали близько 1250 художніх творів. Вони бажали створити власний музей, щоб кожен простолюдин мав змогу насолодитись мистецтвом. На